

Kuljetuskuume

uhkana pitkillä matkoilla

Hevosten kuljetuskuume on vakava sairaus, johon hevonen voi vielä nykyisinkin kuolla. Se iskee helpoiten huonoissa kuljetusoloissa ja pitkillä matkoilla, mutta riski on olemassa lyhyillä ja mukavillakin matkoilla.

Kuljetuskuume tarkoittaa kuljetuksen aikana tai jälkeen puhjennutta keuhkotulehdusta, pleuropneumoniaa. Se voi puhjeta muiden hengitystiesairauksien ohessa tai täysin terveelle hevoselle ilman muita sairauksia.

Kuljetuskuume on yleisintä pitkien ja raskaiden kuljetusten jälkeen, erityisesti jos kuljetusolot ovat huonot tai jos hevonen on ollut sairas tai huonokuntoinen ennen matkaa. Stressi, matkan aiheuttama rasitus ja huonot kuljetusolosuhteet voivat heikentää terveenkin eläimen vastustuskykyä niin, että se sairastuu kuljetuskuumeeseen.

Suuri osa suomalaishivosista matkustaa melko lyhyitä matkoja kerrallaan, mutta kilpailevat ratsut ja ravurit voivat olla matkalla useita päiviäkin Euroopan ja Suomen välillä. Suomeen tuodaan muualta Euroopasta myös satoja myyntihevosia vuodessa. Esimerkiksi islanninhevosia tuodaan alkuperämaastaan vuosittain yli sata, joista kaikki saapuvat Ruotsin kautta ja viipyvät yhdistetyllä lento-, laiva- ja automatalla vähintään puolitoina vuorokautta, pisimmillään pari kolme päivää.

Kuljetuskuumetta ja sen yhteyttä kuljetusoloihin ja muihin sairauksiin on tutkittu eniten maissa, joissa välimatkat ovat pitkiä ja hevosia kuljetetaan tuhansia kilometrejä kerrallaan. Tutkimuksilla on haluttu taata muun muassa arvokkaiden täysverioriiden terveys, kun kymmeniä oriita sukukoi joka vuosi mantereelta toiselle. Nämä orit astuvat kesäkaudet Euroopassa ja talvet Australiassa, koska keinosiemennyksellä syntyneet täysveriset eivät saa kilpailuoikeutta.

Tunnettu pitkään, hoito yhä vaikeaa

Kuljetuskuume on tunnettu pitkään, mutta sen puhkeamiseen vaikuttavat tekijät ovat selvinneet vasta viime vuosikymmeninä, ja niitä tutkitaan edelleen.

Sairaus piinasi satakunta vuotta sitten erityisesti ratsuväkeä, kun hevosia rahdattiin sotiin pitkiä matkoja junalla ja meriteitse. Kuljetuskuumetta luultiin tuolloin tartuntataudiksi, ja sitä yritettiin ehkäistä karanteeneilla ja desinfioinnilla. Kuolleisuus ei kuitenkaan laskenut.

Brittiläinlääkäri Herbert Watkins-Pitchford paneutui ensimmäisen maailmansodan aikana taudin puhkeamiseen ja laati ensimmäiset tehokkaat ohjeet sen ehkäisyyn.

Watkins-Pitchford määräsi hevosille osaavan hoitajan, joka tutustui pitkällä matkoilla hevosten tapoihin ja luonteeseen. Matkan jälkeen hoitaja seurasi hevosten käytöstä ja mittasi

kuumeen kerran päivässä. Alkava sairaus oli helppo havaita kuumeesta ja hevosten käytöksestä, ja sairaat hevoset saivat tarvitsemaansa lepoa ja hoitoa.

Watkins-Pitchford laati myös tarkat ohjeet matkojen kestosta, pysähdyspaikoista ja hevosten hoidosta ja tarkkailusta ennen matkaa, sen aikana ja jälkeen. Hevosten kuolleisuus laski romahtaen ohjeiden ansiosta. Vuonna 1915 brittiarmeijan hevos-sairaalassa kuoli kuljetuskuumeeseen 50 hevosta joka viikko, mutta vuotta myöhemmin menetettiin alle kymmenen hevosta viikossa.

Kuljetuskuumetta ehkäistään samoin keinoin nykyisinkin. Klinikahoido, laajakirjoiset antibiootit, kipulääkkeet ja matkalla kuivuneen hevosen nesteytys voivat auttaa, jos hoito aloitetaan ajoissa, mutta nekään eivät takaa paranemista eivätkä henkiinjäämistä. Ennaltaehkäisy on edelleen tehokkainta.

Kuumetta ja kipuoireita

Kuljetuskuumeen tyypillisiä oireita ovat alakuloisuus ja väsymys, ruokahaluttomuus, kuume, nopea pinnallinen hengitys ja puuskuttaminen, lihasjäykkyys, ähkyä muistuttavat kipuoireet ja levottomuus. Flunssamaiset sierainvuodot ja yskä ovat melko harvinaisia mutta mahdollisia.

Sairaus voi alkaa kuljetuksen aikana, mutta joskus näkyvät oireet puhkeavat vasta monta päivää matkan jälkeen, kun hevonen uupuu vähitellen sairauden edetessä. Samalla se menettää ruokahalunsa ja kieltäytyy lopulta kokonaan syömästä ja juomasta.

Hevoselle ei aina nouse kuumetta taudin alkaessa. Yleensä lämpö nousee vähitellen 39–40 asteeseen tai korkeammaksi, mutta joissakin harvoissa tapauksissa kuljetuskuume voi olla kuumeetonkin.

Tulehduksen edetessä keuhkoissa hevonen alkaa hengittää nopeasti, ja sillä voi olla selviä hengitysvaikeuksia. Hevonen voi "pumpata" vatsalihaksillaan tai haukkoa henkeä pinnallisesti sieraimet laajentuneina. Jotkut hevoset yrittävät helpottaa oloaan seisomalla etujalat harallaan, kyynärpäät ulos- ja varpaat sisään-päin käännettyinä.

Kuljetuskuumeeseen sairastuva hevonen on usein jäykkä jo ennen muiden oireiden ilmaantumista. Alkuvaiheen lihaskipu ja voi kuitenkin olla vaikea tunnistaa kuljetuskuumeeksi, koska useimmat hevoset ovat pitkän matkan jälkeen vähän jäykkiä.

Kuumeen, hengitysvaikeuksien ja uupumuksen myötä hevoselle voi tulla myös ähkymäisiä oireita. Se voi käydä jatkuvasti makuulle ja nousta

takaisin jalkeille, potkia mahaansa, peruuttaa tai puskea takaosallaan päin rakenteita, esineitä tai muita hevosia.

Pahasta ähkystä poiketen suolistoaännet ovat yleensä normaalit tai niitä on ainakin jonkin verran. Eläinlääkäri voi löytää peräsuolesta normaalinnäköistä lantaa.

Sieraineritettä on yleensä vähän tai ei lainkaan, mutta hevosen hengitys voi haista pahalta. Yskiminen tekee kipeää, ja hevonen yleensä yrittää viimeiseen asti olla yskimättä.

Oireiden näkyessä hoidolla on kiire

Erään tutkimuksen mukaan 47 prosenttia kuljetuskuumetapauksista puhkeaa matkan jälkeen ensimmäisen vuorokauden aikana ja loput 53 prosenttia yleensä toisena tai kolmantena päivänä, vain harvoin tätä myöhemmin. Hevonen voi kuitenkin sairastua jopa kaksi viikkoa matkan jälkeen.

Kuljetuskuume voi iskeä lyhyenkin matkan jälkeen. Tutkimuksissa kuljetuskuumeeseen kuolleiden hevosten matkat ovat kestäneet lyhyimmillään vain kahdeksan ja pisimmillään 43 tuntia.

Klinikoiden ja tehohoidon ansiosta kuljetuskuumeen kuolleisuus on laskenut, mutta kaikki sairastuneet eivät vielääkään jää henkiin. Australialaisen tutkijaryhmän katsauksen mukaan noin 47 prosenttia vakavasti sairastuneista hevosista kuolee tai lopetetaan, ja henkiin jääneistä hieman alle puolet pystyy palaamaan täydellä teholla normaaliin käyttöönsä.

Paras ennuste on hevosilla, jotka ovat päässeet tehohoitoon heti. Ongelmallisimpia hoidettavia ovat alkukantaiset hevoset ja ponit, joilla on korkea kipukynnys. Ne yrittävät usein olla näyttämättä kipuoireitaan, ja alkavaa kuljetuskuumetta on vaikea huomata.

Kuljetusolot ratkaisevat

Tutkimusten mukaan 6–10 prosenttia yli vuorokauden matkustaneista hevosista sairastuu jonkinasteiseen kuljetuskuumeeseen hyvissäkin oloissa.

Kuljetuksen kesto on tärkeimpiä tekijöitä: mitä kauemmin hevonen matkustaa, sitä herkemmin se sairastuu – erityisesti jos kuljetusolosuhteet ovat huonot.

Sairastumiseen vaikuttavat myös hevosen vastustuskyky, peruskunto ja stressinsietokyky. Ikä vaikuttaa välillisesti, sillä nuoret ja kokemattomat hevoset stressaavat matkalla enemmän kuin kokeneet.

Hengitystiesairaus nostaa kulje-

tuskuumeriskiä. Jos hevosella on kuumetta, sierainvuotoa tai yskää, matkaa on syytä harkita kahdesti.

Hengitysilman epäpuhtaudet vaikuttavat sairastumiseen paljon. Eriytyisen haitallisia ovat pölisevät tai homeiset kuivikkeet ja heinä, virtsan huurut ja kosteus. Huono ilmanlaatu vaikuttaa erityisesti silloin, kun hevosen pää on sidottu puomiin tai seinään lyhyellä narulla. Normaalisti pöly, lika ja mikrobit valuvat hengitysteistä, kun hevonen syö maasta tai lepää turpa polvien korkeudella. Kun pää sidotaan ylös, ilman epäpuhtaudet ja taudinaiheuttajat jäävät keuh-

koihin muhimaan.

Pitkillä matkoilla onkin tärkeää, että hevoset saavat laskea päänsä lattianrajaan. Lyhyet tauot poissa autosta eivät riitä, sillä keuhkot eivät ”lepää” tarpeeksi parissa tunnissa. Sisäilman merkitys korostuu entisestään auton seistessä paikallaan, jos hevosten tiloissa ei ole koneellista ilmastointia.

Lepoa ennen matkaa ja sen jälkeen

Hevosten on saatava matkalla jo lainkin mukaan vettä ja heinää vä-

hintään kahdeksan tunnin välein. EU-säädös määrää, että hevosten täytyy päästä matkan aikana lepäämään pois autosta vähintään 24 tunnin välein. Tilantarpeesta, ilmanvaihdosta ja hevosten hoidosta on omat määräyksensä.

Riittävä lepo pitkän kuljetuksen jälkeen on elintärkeää. Hevoset laihtuvat pitkillä matkoilla noin kuusi prosenttia elopainostaan jokaisen 24 matkustustunnin aikana. Kilot eivät kuitenkaan palaudu samaa vauhtia, vaan paino kohoaa puolet hitaammin. Ensimmäisen lepopäivän aikana menetetystä painosta palautuu vain noin puolet.

Kilpahevosten on tärkeää levätä myös ennen kotimatkaa, sillä kovan rasituksen jälkeen hevosen keuhkoissa on tavallista enemmän epäpuhtauksia. Jos hevonen joutuu pitkälle matkalle suoraan rankasta kilpailusta, kuljetuskuumeen riski kasvaa. •

Lähteet

Eläinten kuljetus. MMM, 2000. Verkkodokumentti osoitteessa <http://www.mmm.fi/el/julk/kuljetus.html>

Friend T.M.: A review of recent research on the transportation of horses. *Journal of Animal Science* 79 (E. Suppl.): E32–E40.

Racklyeft D., Raidal S. & Love D.: Towards an understanding of equine pleuropneumonia: factors relevant for control. *Australian Veterinary Journal* Vol. 78, No. 5, May 2000.

Rietveld G. & Wright B.: Horse trailering. Ontario Ministry of Agriculture & Food, 2003.

Yoshikawa H., Tomiyasu Y., Hideaki U., Toshifumi O., Hideo O., Anzai T., Oikawa M. & Yoshikawa T.: Pneumonia in Horses Induced by Intrapulmonary Inoculation of *Streptococcus equi* subsp. *zooepidemicus*. *Journal of Veterinary Medical Science* Vol. 65 (2003), No. 7, July 2003.

Stull C.: Physiology, Balance, and Management of Horses During Transportation. Luento, Horse Breeders and Owners Conference, Alberta, Kanada, 10.-12.1.1997.